

การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ผ่านบทบาทอาสาสมัคร

The Self-Esteem of Older People Through Volunteer Roles.

จุฑารัตน์ แสงทอง¹

บทคัดย่อ

“คุณค่าในตนเอง” ผู้สูงอายุสามารถสร้างได้ด้วยตนเองผ่านการทำหน้าที่อาสาสมัครเพื่อการสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่น ซึ่งบางครั้งอาจต้องพบปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติงาน แต่ด้วยใจรักในการปฏิบัติหน้าที่ก็สามารถทำให้ปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นสามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ทั้งนี้อาสาสมัครผู้สูงอายุยังสามารถสร้างประโยชน์ได้ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัจจัยที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เข้าสู่การเป็นอาสาสมัครมีหลายปัจจัยด้วยกัน การเกษียณอายุราชการ การไม่มีภาระในการเลี้ยงดูบุตร และรับผิดชอบภาระอื่นๆ เข้ามาเพราะความเหงา เนื่องด้วยคู่วิตเสียชีวิต บุตรหลานทำงานต่างถิ่น และการต้องการพบปะเพื่อนฝูง ด้วยเหตุผลการเข้ามาที่แตกต่างกันแต่มีเป้าหมายเหมือนกัน คือ การสร้างความสุขให้ตนเองด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น สร้างคุณค่าให้กับตนเอง และเกิดเป็นความภาคภูมิใจในตนเอง ตลอดจนความเสียสละที่ได้กระทำเพื่อการสร้างประโยชน์ต่อสังคม

คำสำคัญ : อาสาสมัคร, ผู้สูงอายุ, การเห็นคุณค่าในตนเอง

¹ บทความนี้มาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ประสบการณ์ชีวิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครในโรงพยาบาลของรัฐ” หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต หมวดวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2557

Abstract

“Self Esteem” aged can create their own page through a volunteers for the benefit of others. sometimes have problems and difficulties of the operation. But with a patriotic duty, it can cause problems, they can pass well. The elderly can also benefit volunteers in all aspects of physical, mental and social, both directly and indirectly.

The most aged volunteers in government hospitals consist of many factors is retirement, unencumbered, feel lonely and meeting their friends. For different reasons in enter but everyone has the same goal is make happiness myself by helping others, increase self-esteem and make benefit for social.

Key word : volunteers, aged, self-esteem.

บทนำ

ช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาสังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อความก้าวหน้าและความเจริญทัดเทียมกับชาติตะวันตก ซึ่งผลของความเจริญก้าวหน้าต่างๆ เหล่านี้โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขทำให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ช่วยรักษาโรคร้ายแรง หรือโรคอื่นๆ ที่คร่าชีวิตของประชาชนในสังคม จึงทำให้ตลอดระยะเวลา 100 ปีที่ผ่านมา นั้น ประชากรในสังคมไทยมีอายุยืนยาวมากขึ้น เพราะมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นเป็นอย่างมาก โดยที่ปัจจุบันอายุเฉลี่ยของประชากรตามรายงานสุขภาพคนไทย 2554 เพศชายเฉลี่ยอยู่ที่ 79.4 ปี ขณะที่เพศหญิงเฉลี่ยอยู่ที่ 80 ปี เมื่อประชากรในสังคมมีอายุยืนยาวขึ้นก็ส่งผลให้สัดส่วนโครงสร้างประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุมีอัตราการเสียชีวิตที่ลดลง ในขณะที่นโยบายในการวางแผนครอบครัวก็ได้เกิดขึ้นเช่นกัน การรณรงค์ให้ประชากรในสังคมมีการวางแผนครอบครัวก่อนที่จะมีบุตร ส่งผลให้ประชากรในสังคมปัจจุบันมีบุตรน้อยลง เฉลี่ยต่อครอบครัวอยู่ที่ประมาณ 1 - 2 คน และก็จะมียีกจำนวนหนึ่งที่แต่งงานและไม่มีบุตร เนื่องด้วยหลายเหตุผล เช่น มีบุตรยากหรือมีไม่ได้ การไม่ต้องการมีบุตรเพราะไม่ต้องการสร้างภาระการเลี้ยงดู เป็นต้น หรืออีกกลุ่มที่ชอบการครองตัวเป็นโสด

การได้ใช้ชีวิตอย่างเป็นอิสระ ประกอบกับการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมทุกคนต่างต้องรีบเร่งทำงานเพื่อหารายได้ให้สอดคล้องกับค่าครองชีพที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ปัจจุบันประชากรให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพต่างๆ ของตนเองเพื่อการอยู่รอดในสังคมมากกว่าที่จะมีเป้าหมายในการสร้างครอบครัว ด้วยเหตุผลข้างต้นจะเห็นได้ว่าความเจริญก้าวหน้าในสังคมไทยก่อให้เกิดการพัฒนาที่ส่งผลดีและผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยสาเหตุของการมีอายุที่ยืนยาวขึ้นทำให้อัตราการเสียชีวิตของประชากรที่ต่ำลง ส่งผลให้อัตราประชากรกลุ่มวัยสูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันอัตราการเกิดของประชากรก็ลดลง จึงทำให้ประชากรกลุ่มวัยเด็กที่จะเป็นกำลังแรงงานในอนาคตกลับมีน้อยลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ด้วยภาวะการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างที่สวนทางกัน ส่งผลให้สังคมไทยในปัจจุบันกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสัดส่วนโครงสร้างประชากรในปัจจุบันเมื่อจำแนกประชากรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ประชากรวัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 15 ปี) วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) และวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2558 สัดส่วนประชากรในวัยเด็ก และประชากรวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 13.2 ใน พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 32.1 ในปี พ.ศ. 2558 และในปี พ.ศ. 2560 มีการคาดการณ์ว่าสัดส่วนประชากรวัยเด็กจะเท่ากับสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุ ด้วยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้มีการวางแผน และกำหนดนโยบายด้านต่างๆ ทั้งด้านอุตสาหกรรม ด้านการลงทุน และด้านสวัสดิการสังคม ที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่เกิดขึ้น ตลอดจนการรองรับสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุ เช่น แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546 ยุทธศาสตร์และมาตรการของแผน และปฏิญญาผู้สูงอายุไทย การกำหนดนโยบายและแผนเหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ส่งเสริม ค้ำครองด้านผู้สูงอายุ ให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นไปในทิศทางเดียวกันของหลายๆ ประเทศทั่วโลกที่ล้วนแต่ประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน

นโยบายและแผนที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุได้มีการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เพื่อที่เนื้อหาต่างๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น มีใจความที่สอดคล้องกับความต้องการ ปัญหา การส่งเสริม และการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุได้มากที่สุด เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียม เป็นธรรม และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุในสังคมได้ โดยปัจจุบันใจความสำคัญในการระบุสิทธิของผู้สูงอายุมีลักษณะของการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม และคุ้มครอง การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในสังคม พร้อมทั้งการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และการดูแลตัวเองเบื้องต้น ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการสร้างความเข้มแข็งให้ผู้สูงอายุ ส่งเสริมด้านการทำงานและหารายได้ของผู้สูงอายุ และสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Action Ageing) ให้ผู้สูงอายุได้นำศักยภาพที่มีในตัวเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมนั้นถือว่าเป็นการเพิ่มคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะเป็นไปในลักษณะของการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน และสังคม หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อาสาสมัคร” หรือ “จิตอาสา” การรวมกลุ่มเหล่านี้จะอยู่ในรูปแบบสโมสร หรือชมรม โดยอาจจะยึดความพร้อมของผู้สูงอายุเป็นหลัก การมุ่งเน้นส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในศักยภาพและความสามารถของผู้สูงอายุนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์”

“อาสาสมัคร” และ “จิตอาสา” เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้สูงอายุสามารถใช้แสดงศักยภาพของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ อาสาสมัครผู้สูงอายุเป็นการทำงานที่ต้องใช้จิตใจที่เสียสละ และพร้อมที่จะใช้ศักยภาพในตัวตนเพื่อสร้างความสุขให้แก่ผู้อื่น และสังคม ประชาชนส่วนใหญ่นั้นจะมีความเข้าใจกันว่าผู้สูงอายุที่ทำงานเป็นอาสาสมัครนั้นมักจะเป็นบุคคลที่มีความมั่นคงทางฐานะ และเศรษฐกิจแล้ว จึงยอมที่จะใช้เวลาว่างมาช่วยเหลือผู้อื่น แต่ความเป็นจริงก็มีผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งเช่นกันที่เข้ามาทำบทบาทนี้ด้วยใจรักในการทำงานจริงๆ และมักมีความสุขกับการที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนั้นจะมีจิตใจที่อาสาเสียสละ และพร้อมจะใช้ความรู้และความสามารถในตัวเองออกมาช่วยเหลือสังคม ผู้สูงอายุจึงถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า เปี่ยมล้นไปด้วยประสบการณ์ชีวิตและองค์ความรู้ต่างๆ ที่เป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม

การที่ผู้ศึกษาได้ตระหนักในประเด็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Action Aging) และผู้สูงอายุที่ยังมีประโยชน์ (Productive Aging) นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการที่รอคอยเพื่อรอรับความช่วยเหลือ หรือการสงเคราะห์จากบุคคลคนอื่นเหมือนดังที่สังคมเคยมองผู้สูงอายุ (เล็ก สมบัติ และคณะ. 2554) แต่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อยากใช้ความสามารถที่ยังคงมีอยู่ในตัวตน ความพยายาม และความมุ่งมั่นที่ไม่เคยจางหายไปจากตัวเองออกมาแสดงให้บุคคลอื่นได้รับรู้ในศักยภาพที่สามารถช่วยเหลือตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผ่านการทำหน้าที่เป็น “อาสาสมัคร” สำหรับผู้สูงอายุแล้ว การไม่หยุดใช้พลังและศักยภาพของตัวเอwnั้นไม่ใช่เป็นการทำเพื่อผู้อื่นและสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ยังทำเพื่อตัวเองที่กลายเป็นวัยที่ถูกสังคมมองว่าเป็นภาระ ต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการแสดงออกเช่นนี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุกลับมารู้สึกเพิ่มคุณค่า และศักดิ์ศรีในตนเองได้ พร้อมทั้งการเรียกคืนพื้นที่ของผู้สูงอายุให้กลับคืนมามีความสำคัญกับสังคมอีกครั้งเหมือนเมื่อครั้งอดีตที่เคยถูกลดทอนจากการพัฒนาในสังคมไทย ทว่าปัจจุบันนี้สังคมได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวแล้วก็ยิ่งเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุจะต้องใช้ศักยภาพที่มีในตัวตนออกมาเพื่อเป็นการสร้างกลุ่มประชากรที่จะช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคม ให้เกิดการพัฒนาต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กระบวนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเนื้อหาของอาสาสมัครผู้สูงอายุ ทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ บทความ วารสาร รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ เพื่อการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาให้รอบด้าน การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) เน้นตัวผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเรื่องราว ฐานคิด อุดมการณ์ และประสบการณ์ชีวิตที่น่าสนใจของผู้สูงอายุภายใต้บทบาทหน้าที่ของการเป็นอาสาสมัคร และเป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ผู้สูงอายุปฏิบัติงานอยู่ด้วย พร้อมทั้งการศึกษาประโยชน์ที่ผู้สูงอายุและสังคมได้รับจากการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร โดยที่ผู้สูงอายุดังกล่าวจะต้องอยู่ในเกณฑ์การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) ผู้สูงอายุที่อยู่กลุ่ม A ได้แก่ ผู้สูงอายุระยะต้น อายุตั้งแต่ 60 - 69 ปี ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีพลังและศักยภาพที่สามารถช่วยเหลือตนเอง บุคคลอื่น และสังคมได้เป็นอย่างดี (2) กลุ่ม B ได้แก่ ผู้สูงอายุระยะกลาง มีอายุตั้งแต่ 70 - 79 ปี เป็นกลุ่มที่มีพลังและศักยภาพที่จะสามารถช่วยเหลือตนเอง

บุคคลอื่น และสังคมได้บ้างบางส่วน ผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่มนี้จะต้องทำงานเป็นอาสาสมัคร อยู่ในชมรมหรือสโมสรภายใต้สังกัดของโรงพยาบาลรัฐที่กำหนดเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปี การวิจัยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive) จากอาสาสมัครผู้สูงอายุจำนวนทั้งหมด 8 ราย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ลุ่มลึก (In-depth Interviews) และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) เป็นเครื่องมือหลักในการสนทนากับกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ ผลการศึกษาอาจนำมากล่าวได้ดังนี้

การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

การนำศักยภาพและความสามารถในตัวตนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เป็นภาวะของผู้สูงอายุที่ยังคงมีความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น เคลื่อนไหวที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับกระบวนการคิดและการเรียนรู้ยังคงมีความสมบูรณ์ถึงแม้บางครั้งอาจจะเกิดความล่าช้าในการประมวลข้อมูลต่างๆ แต่โดยภาพรวมแล้วยังคงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถเป็นกำลังในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของสังคมได้ดี แนวคิดผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ (Productive Aging) มองว่าการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีความสามารถ มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในชีวิตของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยผลจากการได้ปฏิบัติเหล่านี้อาจจะได้รับทั้งค่าตอบแทน และไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่สิ่งที่ผู้สูงอายุได้ คือ สุขภาพกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุที่มีพลัง (Power) สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง (Self-Care) พึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) และสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุที่จะต้องพบเจอกับสิ่งแวดล้อมที่รายรอบอยู่ทุกด้าน กว่าที่ผู้สูงอายุคนหนึ่งจะสามารถที่จะมีคุณภาพในชีวิตที่ดีได้นั้นต้องอาศัยทั้งกาย จิต ปัญญา และสังคม เข้ามาเป็นองค์ประกอบหลักของชีวิต พร้อมทั้งการเรียนรู้เรื่องราวที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมตลอดเวลา ซึ่งผู้สูงอายุเองนั้นก็ต้องการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับการใช้ชีวิตให้ได้ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้เกิดความพร้อมตั้งแต่ช่วงวัยหนุ่ม-สาว ประกอบกับการก้าวอย่างผู้สูงอายุอย่างสง่างาม สิ่งเหล่านี้เป็นฐานหลักของการเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง รู้คุณค่าผ่านความสามารถและทักษะต่างๆ ที่ได้แสดงออกมาด้วยความจริงใจ ซึ่งการเป็นบุคคล “สูงวัย” อย่างมีคุณภาพนั้นมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่ม

เตรียมความพร้อมหรือปรับเปลี่ยนจาก “ตัวตน” ของผู้สูงอายุเป็นหลัก ทั้งมุมมอง ทักษะคิด หรือกระทั่งการตีตราตัวเองตามการกำหนดความหมายทางสังคมเหมือนที่ผ่านมากล่าวคือ

1. การมองตนเองด้วยการ “ยอมรับ” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องเจอเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญที่จะกล่าวถึงเรื่องสรีระร่างกายของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เพราะมองว่าร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปของตนเองนั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคในการที่จะเข้ามาปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครอยู่ที่โรงพยาบาลเช่นนี้ เนื่องจากการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครครั้งนี้เป็นการทำงานที่มีจิตใจอาสาที่อยากจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าจิตใจและร่างกายพร้อมก็สามารถที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ได้ แต่ถ้ามีการกล่าวถึงในเรื่องสภาพร่างกายและวัยที่เปลี่ยนแปลงนี้ก็จะเข้าไปในลักษณะของการที่ยอมรับได้ในรูปร่างตาหน้า ผิวพรรณ และความเสื่อมสภาพของร่างกายที่อาจจะไม่สะดวกต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เหมือนดังสมัยที่ยังวัยรุ่นอยู่แต่ร่างกายที่เสื่อมถอยไม่สามารถหยุดพลังและศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของผู้สูงอายุเหล่านี้ได้

มุมมองของกลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุที่ไม่ได้มองในเรื่องของสภาพร่างกายของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นข้อจำกัดที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครในโรงพยาบาลเลย เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่มองว่าสภาพร่างกายเป็นเพียงปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยรองในการที่จะเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครหรือการทำประโยชน์อื่นๆ เพื่อสังคมก็ตามแต่ “สภาพจิตใจ” หรือ “จิตอาสา” ต่างหากที่เป็นหัวใจหลักและสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้คนคนหนึ่งสามารถผันชีวิตที่เหลืออยู่ของตนเองเพื่อการทำประโยชน์ให้กับสังคมพร้อมกับการสร้างคุณค่าให้กับตนเองอีกด้วย แต่ทั้งนี้ร่างกายที่แข็งแรงหรือพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ก็เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องไม่มองข้ามไปด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีจิตอาสาที่เต็มเปี่ยมในการช่วยเหลือสังคม สามารถปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างได้ เพราะมีความรู้และความสามารถ แต่ร่างกายของตนเองนั้นก็กลับเจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลาเสียเอง สิ่งนี้ไม่ได้เป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุเองเลย แต่กลับให้โทษพร้อมทั้งสร้างภาระให้ลูกหลานและสังคมเพิ่มขึ้นไปอีก ดังนั้น การประมาทตน และการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจในจึงเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุที่คิดจะผันตนเองเข้าสู่การปฏิบัติงานเพื่อสังคมจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปด้วยไม่ควรมองข้ามสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปจึงจะเหมาะสมที่สุด

2. “**อาสาสมัคร**” กับการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ การเห็นคุณค่าในตนเอง หรือ การภาคภูมิใจในตนเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะวัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องยิ่ง ให้ความสำคัญอย่างมากในประเด็นการเห็นคุณค่าในตนเอง เนื่องจากวัยนี้เป็นช่วงวัยที่ เกิดการสูญเสียอะไรหลายๆ อย่างในชีวิต อาทิ สูญเสียการเป็นหัวหน้าครอบครัวมาเป็นเพียงแค่ ผู้อาศัย จากคนที่ในอดีตเคยมีอำนาจและอิทธิพลต่อความครอบครัว กลับสูญเสียสิ่งเหล่านั้นไป การสูญเสียรายได้จากการทำงาน และการสูญเสียพื้นที่สาธารณะหรือความอิสระ เป็นต้น การสูญเสียหรือการปรับเปลี่ยนเหล่านั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลให้ผู้สูงอายุหมดกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป จนเริ่มลดทอนคุณค่าที่มีในตนเอง เริ่มรู้สึกตนเองเป็นภาระครอบครัว ลำบากลูกหลาน กอปรกับผู้สูงอายุบางรายมีโรคประจำตัวต่างๆ มารุมเร้าก็จะเป็นปัจจัย แห่งการลดทอนคุณค่าในตนเองได้อย่างชัดเจน จนอาจจะนำไปสู่การเกิดเป็นโรคซึมเศร้า ในผู้สูงอายุ เกิดความเหงา ขาดความมั่นใจในตนเอง การไม่กล้าเผชิญกับโลกแห่งความจริง ดังนั้นการสร้างความตระหนักให้ผู้สูงอายุเห็นถึงความสำคัญในตนเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ อย่างยิ่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับนักวิชาการในประเทศไทยที่ได้กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินตัวเองตามความรู้สึกของตนว่ามีความสำคัญ มีคุณค่า มีความหมาย มีความสามารถทำอะไรได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น มีความคิดเกี่ยวกับ ตนเองในด้านบวก มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง จะมองโลก ตามความเป็นจริง มองโลกในแง่ดี ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีกับบุคคลอื่นๆ ด้วย เมื่อผู้สูงอายุ ยอมรับและเข้าใจในความเป็นจริงตรงนี้ก็ช่วยให้ผู้สูงอายุมองเห็นศักยภาพ และคุณค่าที่ยังมี ในตนเอง และพร้อมจะนำพลังเหล่านั้นออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป ในรูปแบบ “อาสาสมัคร”

3. **ครอบครัวและเพื่อนกลุ่มเพื่อนที่มีอิทธิพลกับผู้สูงอายุ** ครอบครัวเป็นกลุ่มแรก ที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุดตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก วัยกลางคน และจนวัยสูงอายุ ครอบครัว ก็ยังเป็นส่วนสำคัญต่อชีวิตผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าบางครอบครัวจะมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัว ขยาย แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวจะเป็นสถาบันแรกที่จะเห็นพัฒนาการการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ของผู้สูงอายุตลอดมา ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อความรู้ในการเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้สูงอายุมากที่สุด ผู้สูงอายุจะมีพลังและกำลังใจที่ดีเสมอเมื่อพบเจอหรือพูดคุยกับลูกหลาน สามารถขจัดความเศร้า ความเหงา และเสริมสร้างความสุขที่เพิ่มขึ้นให้กับผู้สูงอายุได้อย่าง

ไม่ต้องลงทุน ทั้งนี้ครอบครัวเป็นกลุ่มแรกที่ได้ให้กำลังใจ ให้โอกาส และไม่ปิดกั้นที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคม กลุ่มเพื่อนเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุมาก ไม่แพ้สถาบันครอบครัว เนื่องจากเพื่อนมักจะมีอิทธิพลในการตัดสินใจของคนเรามาตั้งแต่ช่วงเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่จะให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่ากลุ่มอื่นในสังคม แต่เมื่อเข้าสู่วัยทำงานแล้วความสำคัญระหว่างเพื่อนก็อาจจะลดระดับลงบ้าง แต่เพื่อนก็ยังมี ความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตของเราอยู่ ดังนั้น ในช่วงวัยของผู้สูงอายุก็เช่นเดียวกัน ความสำคัญระหว่างเพื่อนก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่มากและยังมีความหลากหลายมากขึ้น จนไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่ากลุ่มเพื่อนเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้สูงอายุในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงเข้าสู่วัยรุ่น สู่วัยทำงาน และสุดท้ายคือวัยสูงอายุก็ยังมีเพื่อนเป็นผู้ให้กำลังใจ อยู่เคียงข้าง ร่วมคิดร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ถึงแม้ว่าเรื่องราวที่เป็นหัวข้อในการพูดคุยสนทนากันนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้นๆ แต่เพื่อนก็สามารถสร้างสิ่งดีๆ ให้กันและกันเสมอมา

อุปสรรคของการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนผ่านทางบทบาทของช่วงวัยในแต่ละช่วงก็อาจจะต้องพบเจอกับปัญหา และอุปสรรคเป็นเรื่องธรรมดา วัยผู้สูงอายุก็เช่นเดียวกันเมื่อเข้าสู่ช่วงของการเปลี่ยนผ่านทางบทบาทหน้าที่จากผู้ที่เคยเป็นหัวหน้าครอบครัวกลายเป็นสมาชิกที่คอยความช่วยเหลือ เลือจากครอบครัวย่อมจะต้องพบเจอกับปัญหาทางความรู้สึกที่เกิดความขัดแย้งต่อกัน ซึ่งจากการศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุที่เปลี่ยนผ่านทางด้านบทบาทมาแล้วนั้น ส่วนใหญ่แล้วก็จะผ่านความรู้สึกขัดแย้งทางจิตใจที่ต้องกลายเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพาครอบครัวเป็นหลัก ดังนั้น ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงเลือกการมองข้ามความรู้สึกเหล่านั้นให้มาเป็นความรู้ที่มองเห็นคุณค่า และมีประโยชน์ต่อครอบครัว และสังคม ด้วยการหันเข้าสู่การทำงานเพื่อสังคม เพราะผู้สูงอายุเหล่านี้มองว่าอายุเป็นเพียงตัวเลขที่มักจะเพิ่มขึ้นทุกวัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าร่างกายและสภาพจิตใจของท่านจะลดลงด้วยเช่นกัน ดังนั้น ผู้สูงอายุเหล่านี้ก็จะใช้การเป็นอาสาสมัครเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงศักยภาพที่ตนเองมีออกให้สังคมได้รับรู้กล่าวคือ

1. **เพื่อนร่วมงาน** การเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครนั้นผู้สูงอายุจะต้องพบเจอกับเพื่อนร่วมงานกลุ่มใหม่หรือเป็นกลุ่มเดิมแต่ในบทบาทหน้าที่ใหม่ ซึ่งก็กล่าวได้ว่าผู้สูงอายุ

ในแต่ละคนมาจากต่างที่ต่างครอบครัว และประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาของผู้สูงอายุแต่ละคน ก็มีความแตกต่างกัน ทำให้บางครั้งมุมมองหรือแนวคิดต่างๆ ในชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละคน ก็มีความขัดแย้งและแตกต่างกัน ดังนั้น ไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่เมื่อผู้สูงอายุจากหลากหลายพื้นที่ ได้เข้ามาร่วมทำงานในที่เดียวกันแล้วเกิดปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นไม่ว่าเรื่องใดก็ตาม ทั้งมุมมองทางความคิด การปฏิบัติหน้าที่ และการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งส่วนนี้จะเป็นการถ่ายทอดถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครของโรงพยาบาลในช่วงขณะที่ได้ปฏิบัติหน้าที่กับเพื่อนร่วมงานที่เป็นผู้สูงอายุด้วยกันเอง เพราะการปฏิบัติหน้าที่บางครั้งก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงที่จะทำงานกับเพื่อนได้ จนบางครั้งการทำงานกับเพื่อนก็ก่อให้เกิดเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ตามมาก็ได้

2. หน่วยงานและผู้ให้บริการ เมื่อผู้สูงอายุเข้าสู่บทบาทการเป็นอาสาสมัครของโรงพยาบาลของรัฐอย่างเต็มตัว บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลจึงเป็นผู้ร่วมงานกลุ่มใหม่ที่ผู้สูงอายุที่เป็นอาสาสมัครทุกคนจะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของโรงพยาบาลทั่วไปก็มีหลากหลายช่วงวัย และหลากหลายหน้าที่ภาระงานที่ต้องรับผิดชอบขึ้นอยู่กับตำแหน่งของแต่ละบุคคล แต่ละคนก็ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานในโรงพยาบาล และเมื่อผู้สูงอายุเข้าไปเป็นอีกกลุ่มงานหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยเหลือในการปฏิบัติงานที่มากมายของโรงพยาบาล หรือเป็นการมาช่วยแบ่งเบาภาระงานด้านบริการให้แก่เจ้าหน้าที่ประจำโรงพยาบาล เพื่อการปฏิบัติหน้าที่หลักในการรักษาอาการป่วยของผู้ใช้บริการสามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่มากขึ้น ทั้งนี้การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครของผู้สูงอายุจะมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบหลักอยู่ในกลุ่มงานที่โรงพยาบาลได้มอบหมายไว้ว่าผู้สูงอายุจะสามารถไปปฏิบัติหน้าที่ตรงส่วนไหนของโรงพยาบาลบ้าง มีขอบเขตในการปฏิบัติงานอย่างไร และลักษณะหน้าที่ที่รับผิดชอบเป็นอย่างไร กลุ่มงานที่รับผิดชอบเรื่องอาสาสมัครผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่ทราบรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับอาสาสมัครผู้สูงอายุ แต่เจ้าหน้าที่ตรงส่วนอื่นๆ ก็อาจจะไม่ทราบรายละเอียดมากนัก จนทำให้ไม่เข้าใจในการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครของผู้สูงอายุว่ามาทำไม และทำเพื่ออะไร เมื่อมีทั้งกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่รู้และไม่รู้เกี่ยวกับอาสาสมัครผู้สูงอายุก็ย่อมส่งผลกระทบเป็นปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ของผู้สูงอายุในทันที เมื่อการรับทราบข้อมูลที่ไม่ตรงกันของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงจะต้องมีการประสานงานเพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครของผู้สูงอายุที่ตรงกันว่าเป็นเพียงการทำงานที่มุ่งเน้นการบริการให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือสิ่งที่ผู้ใช้นั้น

ไม่ทราบและต้องการที่จะรับรู้ข้อมูลในเบื้องต้นเท่านั้นไม่ใช่เป็นการปฏิบัติหน้าที่หลักในการรักษาผู้ใช้บริการในโรงพยาบาล

3. ด้านสุขภาพ สุขภาพเป็นอีกหนึ่งปัญหาและอุปสรรคที่ได้พบเจอในอาสาสมัครผู้สูงอายุ เพราะด้วยวัยที่เข้าสู่ภาวะการเสื่อมถอยของร่างกาย จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีโรคประจำตัวติดตามมาด้วย เช่น โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคข้อ เข่าเสื่อม เป็นต้น ซึ่งโรคเหล่านี้ล้วนแต่เกิดมาจากการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ ทั้งที่กระทำได้ด้วยความรู้เท่าทันโรคและการรู้ไม่เท่าทันโรคต่างๆ นั่นเอง ซึ่งปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุบางครั้งก็กลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ อาสาสมัครผู้สูงอายุส่วนใหญ่แล้วจะมีโรคประจำตัวอย่างน้อยรายละ 1 - 2 โรค และก็เป็นโรคที่จะต้องได้รับการรักษาหรือการกินยาอย่างต่อเนื่อง แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็ไม่เคยที่จะยอมให้ปัญหาสุขภาพเหล่านี้มาเป็นตัวจัดการทำงานอาสาสมัครของตนเอง ผู้สูงอายุใช้ความอดทนในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจที่รักอยากจะทำ อยากจะช่วยเหลือผู้อื่น อยากจะสร้างความสุขให้แก่ผู้ป่วยและญาติๆ ถึงแม้ว่าการเป็นโรคภัยต่างๆ ของผู้สูงอายุจะเป็นอุปสรรคบ้าง แต่ก็ไม่เคยที่จะทำให้อาสาสมัครผู้สูงอายุเหล่านี้เลิกปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ลงได้เลยตราบใดที่ยังคงมีลมหายใจอยู่

การเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครผู้สูงอายุต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงานทั้งในช่วงแรก จนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัญหาที่เข้ามานั้นก็มีหลากหลายแหล่งและจุดกำเนิดของปัญหาต่างกล่าว แต่ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นผ่านมาและก็ผ่านไปของผู้สูงอายุในแต่ละรายนั้น ผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่ากับการที่แต่ละคนจะจัดการกับปัญหาที่เข้ามาได้อย่างไร และจะสามารถที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ของปัญหาเหล่านั้นได้ดีแค่ไหนเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นอาสาสมัครผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืนและเกิดความภาคภูมิใจที่สุด

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุและสังคมได้รับจากการเป็นอาสาสมัคร

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเป็นอาสาสมัคร

การเข้าสู่บทบาทอาสาสมัครของผู้สูงอายุเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ตัวผู้สูงอายุเองที่จะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ทั้งทางด้านร่างกาย กล่าวคือ การทำงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องใช้ทั้งความรู้และใช้กำลังในการปฏิบัติงาน ดังนั้น เมื่อวัยสูงอายุเป็นวัยที่เริ่มมีการเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย เช่น กระดูก เข่า ข้อ สายตา และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติ

หน้าที่ แต่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เลือกที่จะยังคงทำงานด้วยความเต็มใจ โดยที่ไม่เคยคิดหวังผลตอบแทนใดๆ เลย ซึ่งการที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้ามาทำงานอาสาสมัครนี้ย่อมเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุเอง มากกว่าที่จะให้โทษ เพราะการปฏิบัติงานอาสาสมัครทำให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายไปในตัวขณะปฏิบัติหน้าที่ จึงทำให้ร่างกายได้ขยับตลอดเวลาส่งผลให้ระยะเวลาในการเสื่อมของอวัยวะบางส่วนในร่างกายเกิดการเสื่อมถอยช้าลง และที่สำคัญการปฏิบัติงานที่ต้องใช้สมองในการคิดแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการปรับอารมณ์อยู่ตลอดเวลา จะส่งผลให้ลดความเสี่ยงในการเป็นอัลไซเมอร์ได้ดี นอกจากการได้ประโยชน์ทางด้านร่างกายแล้วทางด้านจิตใจก็เป็นอีกหนึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการเป็นอาสาสมัครด้วยเช่นกัน กล่าวคือเมื่อผู้สูงอายุได้มีโอกาสมาพบปะผู้คน ทั้งในวัยเดียวกัน ต่างวัยกัน ได้แลกเปลี่ยนหรือทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยลดภาวะความเครียด ความเหงา และความว้าเหวได้ พร้อมทั้งยังส่งผลให้สุขภาพจิตดีขึ้น เกิดความรู้สึกที่มีต่อตนเองที่เปลี่ยนไป จากการเมื่อก่อนที่เคยรู้สึกว่าตนเองหมดประโยชน์ต่อสังคมแล้ว แต่เมื่อได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครก็จะสามารถเรียกคืนความภูมิใจ ความมีคุณค่าในตนเองนั้นให้กลับมาได้ ทั้งนี้ความรู้สึกเช่นนี้จะเป็เหมือนพลังที่จะทำให้ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครนี้พร้อมที่จะนำศักยภาพที่มีในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้มากที่สุด และการปฏิบัติด้วยจิตใจที่มีความสุขด้วย

ประโยชน์ที่ชุมชนและสังคมได้รับจากการเป็นอาสาสมัครของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่ได้ปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครในโรงพยาบาลรัฐส่วนใหญ่ก็เลือกที่จะทำงานตามโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้บ้าน เพื่อเป็นการสะดวกในการเดินทางไปปฏิบัติงาน ซึ่งการที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอยู่ชุมชนและสังคมของตนเองนั้นก็เป็สิ่งที่ดีที่จะเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน และที่สำคัญชุมชนยังได้ประโยชน์ในส่วนของการลดภาระในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่กลับได้ในส่วนของกลุ่มคนที่ยังสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับชุมชนได้ ผู้สูงอายุถือว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของชุมชน เพราะผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญา เรื่องสมุนไพร และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ และยังสามารถเป็นปราชญ์ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การที่ผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถของตนเองมาใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยแบ่งเบาภาระของโรงพยาบาล ช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าสู่ชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็สิ่งที่ดีที่วัยผู้สูงอายุสามารถทำให้กับสังคมได้

สรุป

วัยสูงอายุเป็นช่วงของการก้าวผ่านความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายในชีวิตของคนคนหนึ่ง การที่ผู้สูงอายุมองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติของโลกไม่ได้ไปยึดติดกับสภาพแวดล้อมภายนอก แต่กลับเลือกที่จะมองถึงคุณงามความดีที่จะติดตัวไปยามเมื่อหมดลมหายใจไว้ให้ลูกหลานได้กล่าวขานกันต่อไป การเลือกปฏิบัติหน้าที่ “อาสาศัมคร” หรือ “จิตอาสา” ในโรงพยาบาลรัฐของผู้สูงอายุเพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะในการแสดงศักยภาพ ความสามารถ ความรู้ ความมั่นใจ ความช่วยเหลือแบ่งปัน และความเสียสละ ที่ผู้สูงอายุพร้อมที่จะพิสูจน์ในสังคมได้รับรู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ในตัวผู้สูงอายุที่ยังคงมีอย่างต่อเนื่องถึงแม้จะกลายเป็นวัยที่สังคมอาจจะต้องดูแล แต่แท้ที่จริงแล้วผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่ต้องการการดูแลหรือเอาใจใส่จากสังคม แต่แค่ต้องการโอกาสในการแสดงศักยภาพในตนเองออกมาเพื่อสร้างการยอมรับจากสังคมให้กลายเป็นพลังแห่งการพึ่งพาเป็นวัยแห่งพลังและศักยภาพที่พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ความสามารถยังมีและลมหายใจสุดท้าย

1. การถูกกดทับจากสังคมด้วยคำว่า “วัยสูงอายุ” การถูกมองว่าเป็นวัยสูงอายุที่ขาดศักยภาพ ขาดความสามารถ ขาดความเชื่อมั่นในการสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่น และขาดพลังในการช่วยขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของสังคม เป็นต้น การถูกกดทับด้วยวัยสูงอายุเพียงอย่างทีบ่งบอกให้สังคมได้รู้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาว่า เมื่อไรที่บุคคลนั้นๆ อายุครบ 60 ปี บริบูรณ์ บุคคลนั้นก็กลายเป็นกลุ่มคนที่เปราะบางของสังคมต้องได้รับการช่วยเหลือหรือจัดสวัสดิการให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลกลุ่ม ด้วยการถูกตีตราแบบนี้มาหลายชั่วอายุคนก็ไม่ใช่ว่าเรื่องแปลกที่ปัจจุบันมุมมองเหล่านี้ก็ยังไม่หายไปจากสังคมไทย ผู้สูงอายุที่เป็นอาสาศัมครก็ต้องเจอกับปัญหาและอุปสรรคของการถูกมองอย่างตีตราว่ากลุ่มผู้สูงอายุไม่สามารถช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระงานของทางโรงพยาบาลได้ และยังเป็นส่วนที่สร้างความวุ่นวายให้กับโรงพยาบาลด้วยทว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับอาสาศัมครผู้สูงอายุต้องใช้ความพยายามในการก้าวผ่านภาวะของการถูกกดทับจากบุคลากรในพื้นที่โรงพยาบาล เพื่อการพิสูจน์ให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพ พร้อมทั้งความรู้ที่ผู้สูงอายุสามารถที่จะนำออกมาช่วยเหลือสังคมได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุเพศไหนทั้งชายและหญิงก็เป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ได้ถ้าสังคมเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้แสดงศักยภาพอย่างอิสระ

2. การสร้างมุมมองใหม่ในสังคมสำหรับ “ผู้สูงอายุ” อย่างที่กล่าวไว้ในหัวข้อข้างต้น เกี่ยวกับการมีมุมมองในสังคมที่กดทับวัยสูงอายุให้ต้องรอคอยแต่ความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพียงอย่างเดียว แต่จากการจัดสวัสดิการและการช่วยเหลือที่ผ่านมานั้นยังไม่ตอบโจทย์ของความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุมากนัก เพราะส่วนใหญ่แล้วลักษณะของสวัสดิการที่จัดสรรจะมีเป็นการช่วยเหลือเฉพาะหน้าที่ที่ไม่ยั่งยืนและไม่สร้างความมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุให้สูงขึ้น แต่กลับตอกย้ำในความรู้สึกถึงการไร้ศักยภาพและความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ผู้สูงอายุในปัจจุบันมีความรู้และความสามารถ พร้อมทั้งภูมิปัญญาที่จะนำมาแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามกรณีของอาสาสมัครผู้สูงอายุทั้ง 8 ราย นี้ก็เป็นเสียงสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยสะท้อนความรู้สึกจากตัวแทนผู้สูงอายุในสังคมที่ต้องการบอกให้สังคมได้รับรู้และเปลี่ยนมุมมองในความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในปัจจุบันว่าไม่ต้องการให้ช่วยเหลือในด้านสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ แต่ผู้สูงอายุต้องการ “โอกาส” และพื้นที่ในการแสดงศักยภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยขยับเขยื้อนมุมมองและแนวคิดเดิมๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุให้หายไปจากสังคมไทย และเหลือไว้เพียงมุมมองใหม่ที่สร้างความภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ การมีมุมมองเกี่ยวกับ “ผู้สูงอายุ” เช่นนี้ได้หยั่งรากลึกในสังคมไทยมานาน และต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนให้มุมมองเช่นนี้ลดลง และหายไปในที่สุด แต่ในช่วง 10 – 20 ปี ที่ผ่านมา ก็ได้มีนักวิชาการหลากหลายสาขาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ เนื่องด้วยสังคมอันใกล้ที่ต้องเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” โดยสมบูรณ์ ดังนั้น การปรับมุมมองหรือปรับกลยุทธ์ในการรองรับประชากรผู้สูงอายุที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตให้สามารถกลายเป็นกลุ่มแรงงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมีคุณภาพ

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเป็นแรงผลักดันที่สำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ การเห็นคุณค่าในตนเองพร้อมกับการย่างก้าวเข้าสู่บทบาทอาสาสมัครของผู้สูงอายุมีเบื้องหลังที่เป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจในการเป็นแรงผลักดันหลักของการเข้าสู่เส้นทางนี้ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว เพื่อน สุขภาพ ชุมชน / สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นข้อค้นพบที่แสดงให้เห็นว่ามีส่วนในการผลักดันหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครในโรงพยาบาล สมาชิกในครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมหลักที่ผู้สูงอายุจะต้องพบเจอ ฉะนั้น การที่ครอบครัวมีมุมมองในตัวตนของผู้สูงอายุที่ดีก็ย่อมส่งผลให้การมองตัวเองมีคุณค่าก็จะยิ่งเกิดขึ้นได้เร็วสำหรับ

ผู้สูงอายุ เพื่อนเป็นกลุ่มคนที่สร้างความมั่นใจที่จะดึงความสามารถของผู้สูงอายุออกมาใช้ได้
 อย่างเต็มที่ ขณะที่ความพร้อมของสุขภาพตนเองก็เป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาเดินเข้าสู่
 เส้นทางอาสาสมัคร เนื่องจากถ้าสุขภาพไม่พร้อมก็ไม่สามารถที่จะไปช่วยเหลือผู้อื่นได้ ขณะที่
 ชุมชน / สังคม ก็อีกเป็นกลุ่มหนึ่งที่เข้ามามีอิทธิพล เพราะเมื่อไรที่ชุมชนและสังคมเปิดโอกาส
 เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้และความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ก็ส่งผลให้ผู้สูงอายุ
 กล้าที่จะเปิดเผยศักยภาพในตนเอง ส่วนเศรษฐกิจก็มีส่วนที่เข้ามามีอิทธิพลแต่น้อยกว่ากลุ่ม
 อื่นๆ เนื่องด้วยการทำกิจกรรมในเชิงบริการหรือการปฏิบัติงานที่เน้นการช่วยเหลือเป็นหลัก
 ดังนั้น ผู้สูงอายุจะเน้นค่านึงถึงจิตใจที่อาสาเป็นหลักไม่เน้นฐานะทางสังคม และวัฒนธรรม /
 ความเชื่อ การที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อในการทำมาค้าขายสังคมไทยก็เป็นส่วนช่วยให้
 การตัดสินใจของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่ง่ายขึ้น การเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุนั้น
 บางครั้งจะต้องอาศัยปัจจัยทางสภาพแวดล้อมที่รายรอบตัวผู้สูงอายุเองเป็นแรงผลักดันให้
 ความรู้สึกเหล่านี้เกิดขึ้น การที่ครอบครัว ชุมชนและสังคม เข้าใจและเปลี่ยนมุมมองในวัยสูงอายุ
 เสียใหม่ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ในอนาคตให้มีคุณภาพ และ
 มีความสุขในช่วงเวลาบั้นปลายของชีวิตด้วยการสร้างประโยชน์ให้จรรีไว้กับลูกหลานตลอดไป

การสร้างจุดเริ่มต้นทางความคิด การตระหนักที่ต้องการจะช่วยเหลือผู้อื่น และ
 แม้กระทั่งการความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกก็มีความแตกต่างกันเช่นกัน เนื่องด้วยปัจจัย
 ทางด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ พร้อมทั้งการถูกหล่อหลอมจากทางสังคมที่ต่างกัน
 จึงส่งผลให้การมีฐานคิดหรือแนวคิดของผู้สูงอายุแต่ละคนก็จะมี ความแตกต่างและหลากหลาย
 ในประเด็นด้านของประสบการณ์ชีวิต แต่ท่ามกลางความแตกต่างของเส้นทางชีวิตในบางช่วง
 ของผู้สูงอายุแต่ละรายก็ยังคงมีความเหมือนกันในส่วนของเป้าหมายในการมี “จิตอาสา”
 ที่อยากจะใช้ศักยภาพและความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
 ในสังคม การมองเห็นคุณค่าของตนเองที่ยังคงมีอยู่ภายหลังจากการเกษียณอายุราชการหรือ
 แม้การประกอบอาชีพอิสระทั่วไปก็ยังผันชีวิตของตนเองในช่วงวัยบั้นปลายของชีวิตตนเอง
 เข้ามาเป็นอาสาสมัครผู้สูงอายุที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือและปฏิบัติหน้าที่ในโรงพยาบาลใกล้บ้าน
 ของตนเองด้วยความสมัครใจ พร้อมทั้งยังมองถึงจุดสิ้นสุดในการปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัคร
 ผู้สูงอายุที่เหมือนกันว่า “การปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครผู้สูงอายุของตนเองจะยุติลงก็ต่อเมื่อ
 สิ้นลมหายใจ แต่ถ้ายังคงมีแรงและพลังอยู่จะไม่มีวันหยุดทำงานตรงนี้อ่างแน่นอน” ผู้สูงอายุ

ตระหนักในคุณค่าที่มีอยู่ในตนเองด้วยการเดินทางเข้าเส้นทางการเป็นอาสาสมัครที่ทำงานเพื่อสังคม เพื่อผู้อื่น โดยที่ตนเองไม่ได้ค่าตอบแทนใดๆ แต่กลับได้ “ความสุข” “รอยยิ้ม” และ “คำขอบคุณ” เป็นรางวัลในการทำหน้าที่ตรงนี้ด้วยความจริงใจ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. 2554. การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม : แนวคิดและวิธีวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- ชนภัช ลิ่มสืบเชื้อ. 2553. การศึกษาและพัฒนารูปแบบคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. วิทยาการแนะแนว. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพ็ญนรินทร์ สาตราจารุ. (2549). การศึกษาทักษะของผู้สูงอายุต่อการเป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- ศรีประภา ลุนละวงศ์. 2555. มองไปข้างหน้า...ถึงเวลาเตรียมพร้อมรับ..สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society). เอกสารเผยแพร่ความรู้. ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 : มิถุนายน 2555. เพื่อนสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 จาก <http://hpc5.anamai.moph.go.th>
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2541). การเกื้อหนุนทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษาในเขตภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร : ศุภานิชการพิมพ์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส). 2555. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553. รายงานประจำปี. ที่คิว พี. กรุงเทพมหานคร
- วนิดา นิรมย์. (2537). ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดต่อการเป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, รัฐศาสตร์ (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา).
- เล็ก สมบัติ และคณะ. 2554. ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพประโยชน์กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย. รายงานวิจัย. คณะสังคมสงเคราะห์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล. (2547). **Active Aging** เรื่องล้าใหม่ในศตวรรษที่ 21. ประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง ผู้สูงอายุชุมชนทรัพยากรทางปัญญา สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับสมาคมพญาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทยและสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย. (อัดสำเนา)